ПАМЕТНИКЪТ НА КАРЕЛ ШКОРПИЛ

Паметникът на Карел Шкорпил се намира в Римските терми в Гръцката махала. Изграден е в градинката до застлана с плочи пътека с лице към посетителите. Представлява постамент от врачански камък в два плана, върху който е поставен бюстовият портрет на К. Шкорпил от бял камък. Това е втори-ят бюстов портрет на име-нития археолог, сменил на това място бронзовия бюст, поставен на същия пиедестал през 1963 г. и откраднат от неизвестни ценители през януари 2003 г.

Паметникът на Карел Шкорпил в Римските терми

Карел Шкорпил е роден във Високо Мито – китна крепост в Северна Чехия, запазила и до днес средновековните си кули и крепостни стени. Братята Шкорпил били осем, петимата от тях се посветили на археологията. Най-големият, Владислав Шкорпил, бил директор на царския музей в гр. Керч в Русия, като преди това и непосредствено след Освобождението е работил и в България. По-късно той давал неоценими съвети на братята си Херменегилд и Карел за работата им в България. Вторият от братята работил през целия си живот в пилзенския музей, третият – в музея в родното Високо Мито, а другите двама братя – Херменегилд и Карел, основали и няколко десетилетия работили за обогатяването на Варненския археологически музей.

Херменегилд е роден на 8 февруари 1858 г., а Карел – на 3 юли 1859 г. Херменегилд завършил Политехническия институт в Прага, а Карел Шкорпил – математическия отдел на Имперската кралска чешка висша техническа школа.

Пръв, по покана на източнорумелийското правителство, към България се отправил Херман Шкорпил. Когато пристигнал, той се настанил в Габрово, изучил българския език и веднага бил назначен за преподавател по естествени науки в Пловдивската гимназия. През 1904 г. до 1906 г. преподавал в Мъжката гимназия във Варна, след което се пенсионирал и се отдал изцяло на любимата си археология и на музейно дело.

След Херман в България пристигнал и Карел Шкорпил, който също като брат си останал еднакво смаян от изобилното количество археологически останки, както и от тяхното незачитане и унищожение. В началото започнал да преподава математика, история, физика и дескриптивна геометрия и всяка свободна минута посвещавал на археологията.

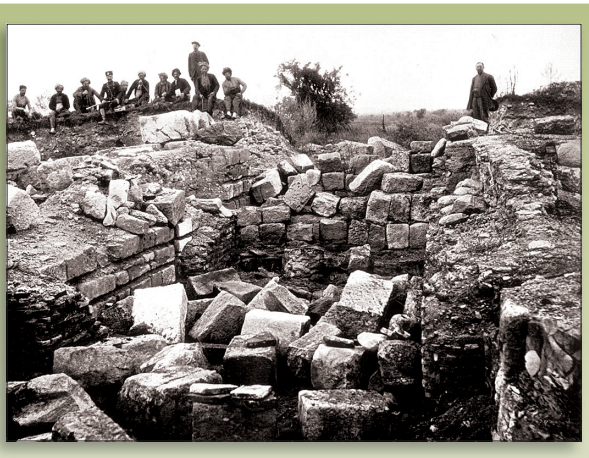
Ентусиазиран и ерудиран, Керел Шкорпил кроял планове за изучаване и написване историята на града, за организиране на археологическо дружество, за откриването на окръжен музей. Повечето от смелите му намерения станали факт през следващите десетилетия.

На 3 юни 1888 г. Варненският общински съвет взел решение да се направи малък музей към градската библиотека. Две години след това, през 1894 г., по призива на Карел Шкорпил старо и младо във Варна и окръга се включило в събирането на старини за обогатяване на новата сбирка. Това изисквало независимост от Българското археологическо дружество в София, поради което на 12 декември 1901 г. под председателството на митрополит Симеон бил създаден Инициативен комитет с участието на кмета Руси Матеев, на зам. окръжния управител Ив. Павлов, на държавния архитект Христо Ковачевски, на

градския архитект Андрей Несторов, директорите на Мъжката и Девическата гимназия и учителите Анани Явашов, Д. Андреев, Хр. Генчев и М. Арнаудов. Този именно Инициативен комитет създал Варненското археологическо дружество. Карел Шкорпил и Анани Явашов написали проектоустава, одобрен на 21 май 1902 г. като устав на първото извънстолично археологическо дружество. Така едно от съкровените намерения на Карел Шкорпил станало факт.

ДО КРАЯ НА ЖИВОТА СИ

Карел Шкорпил на разкопки край Плиска

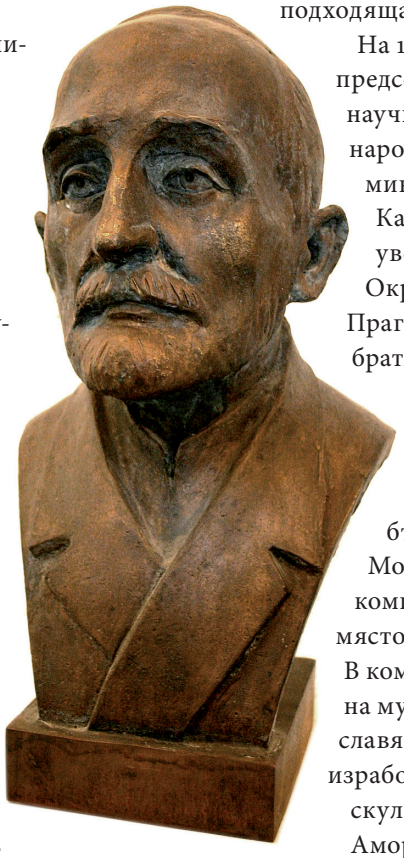
През пролетта на 1935 г. К. Шкорпил благодарил на Бога за навременната поява на полковник Петър Димков във Варна и се отдал изцяло на научна дейност.

Карел Шкорпил бил член на Българския археологически институт в София, на Руския археологически институт в Цариград, на археологическите институти в Берлин и Виена, на Чешката академия на науките. За стореното от него за парка музей "Вл. Варненчик" в деня на откриването К. Шкорпил бил награден лично от полския министър на просвещението г-н Инджеевич с ордена "Полония реститута"–III степен.

Под председателството на К. Шкорпил варненското Археологическо дружество организирало проучване на Варненския край и натрупало безценна информация във всяко отношение – природонаучно, археологическо, историческо, етнографско, промишлено и др. Починал през 1944 г.

През пролетта на 1958 г. на среща между Изпълкома на варненския Градски общински съвет и чехословашкия Славянски комитет в Прага, състояла се в София, бил подписан договор за сътрудничество и укрепване на културните връзки между двете институции. Една от клаузите на договора определя изграждане на паметник на братята Шкорпил във Варна.

На 28 август с. г. на специално заседание на отдел "Просвета и култура" при ГНС–Варна бил разгледан "Перспективен план" за времето от 1960 до 1962 г., предпоследната точка на който гласи така: "Да се издигнат паметници на Жечка Карамфилова и Стоян Добрев, краен срок ноември 1962 г., да се започне паметника на Георги Димитров, за да бъде готов на 17.06.1962 г., да се направят паметници на кап. I ранг Д. Добрев, Христо Кабакчиев, Георги Петлешев, Ст. Пеев, бюстове на братя Шкорпил". Към същия план е приложено и копие от пролетната договорка в София, според която бюстовете на двамата братя ще бъдат изработени в Прага и подарени на град Варна, а варненски творци от своя страна ще изградят постаментите в подходяща среда.

Бронзовият бюст на Херменегилд Шкорпил

На 19 януари 1959 г. с писмо с вх. № 152 председателят на Изпълкома в гр. Варна научил от директора на Окръжния народен музей, че "през лятото на миналата година синът на покойния Карел Шкорпил – Вацлав Шкорпил, е уведомил в частен разговор другари от Окръжния комитет на партията, че в Прага се изготвят бюстовете на двамата братя Херман и Карел Шкорпил, многозаслужили дейци в областта на българската археология и история, основатели и създатели на Окръжния музей–Варна. Бюстовете ще бъдат изпратени в дар на ГНС–Варна. Моля нареждането Ви да се назначи комисия, която да определи подходящо място за поставянето на двата бюста. В комисията да участва и представител на музея". През 1960 г. чехословашкият славянски комитет в Прага възложил изработката на бюстовите портрети на скулпторката Татяна Константинова-Амортова, която моделирала и отляла двете творби и в началото на 1963 г. ги изпратила във Варна.

Същата година по инициатива на Министерството на образованието започнала подготовка за общонационално честване на 1 100-годишнината от създаването на славянската писменост, в рамките на което, по предложение на писателя Иван Мартинов – секретар на Славянския комитет в София, включили и откриването на паметник на Шкорпил. Във Варна с писмо № 18/4.02.1963 г. Изпълкомът на ГОНС–Варна възложил на арх. Камен Горанов проектирането на постамента, а неговото изпълнение – на варненския каменоделец Кольо Брациклийски. Бюстовият портрет на Хермин Шкорпил експонирали в една от залите на Археологическия музей.

Паметникът на К. Шкорпил бил изграден на 19 май 1963 г. пред оградата на Римските терми. Тържественото му откриване станало на 23 май 1963 г. в 11 ч. предиобед. Чист като силует и скромен по размери, той предизвиква чувство на благодарност у всекиго, който познава живота на К. Шкорпил. На тържеството присъствали дъщерята на К. Шкорпил Марушка Михайлова, секретарят на чехословашкото посолство в България г-н Васил Клец, консулът на СССР във Варна г-н Алексей Золотов, писателят Иван Мартинов, музейни работници, много културни дейци. Заграденият от току-що засадени млади кипариси паметник бил отделен от гостите с трикольорна лента. Г-н Николай Бояджиев дал думата на г-н Милко Мирчев – директор на Археологическия музей и старши научен сътрудник при БАН. Г-н Мирчев разказал за приноса на Карел Шкорпил към българската археологическа наука и посочил, че той е "от основоположниците на българо-чехословашката дружба, ревностен демократ, учен, общественик и голям славянофил". Приветствие поднесъл и г-н Васил Клец, след което г-н Н. Бояджиев прерязал трикольорната лента. Така паметникът на Карел Шкорпил станал част от градинката на Римските терми, от тяхната антична и днешна история.

Бюстът на К. Шкорпил е моделиран в реалистичните традиции на европейската скулптура от началото на миналия век. Той представлявал майсторски изработена глава от бронз с част от раменния пояс, стъпил на бронзова плоча върху постамент. В него е търсена прилика с модела и визуална дефиниция на живота на именития археолог. Зад постамента е изградена стена от едро обработени и фугирани камъни. Те носят характера на стотиците каменни артефакти, минали през ръцете на К. Шкорпил и проучени от него, отделните камъни са обработени на бучарда, в горната й част са монтирани две обемни лаврови листа, над които е скулптирано името Карел Шкорпил. Върху стената релефно са изписани годините 1859–1944.

НОВИЯТ БЮСТОВ ПОРТРЕТ

През февруари 2003 г., след 40-годишно присъствие на своя постамент, бронзовият бюстов портрет на К. Шкорпил бил откраднат и Община–Варна възложила изработката на новия бюст на скулптора Киро Янев. Скулпторът моделирал портрета в ателието си по запазени фотографии, направил калъпа и отлял бюста от рециклиран камък, което ще рече от фин прах, получен от натрошени камъни. Новият бюст е изработен в характерния за Киро Янев по-обобщен и изчистен академизъм, в който съотношението между приликата и вътрешното състояние на модела са сякаш разпределени поравно.
На 23 май 2003 г. по обяд, точно в деня, когато се навършвали 40 години от откриването на паметника, скулпторът Киро Янев отнесъл каменния бюст на Карел Шкорпил в градинката на Римските терми и го монтирал го върху празния постамент. После почистил около паметника, пожелал му дълъг живот и непреходна хубост и го връчил на поколенията.

